

вимогами до термінології, мови і стилю нормативно-правових текстів; досвідом впровадження наукового доробку українських та зарубіжних науковців у цьому напрямку; актуальними теоретичними і практичними завданнями юрислінгвістики у зв'язку з кодифікаційними процесами в Україні; правилами використання термінів у законопроекті; проблемами унормування термінології сучасного законодавства на основі національних та міжнародних термінологічних стандартів; алгоритмами дій для вирішення мовно-термінологічних проблем. При цьому важливою складовою фахової підготовки нормопроектувальника є напрацювання й закріплення таких необхідних практичних навичок і вмій, як: поетапне формування термінологічного апарату законопроекту, робота над словником базових термінів, побудова законодавчих дефініцій, моделювання змісту і форми правових норм залежно від їх типу, вияв негативної латентності (змістової та текстової) або двозначності, редакторський аналіз та експертиза текстової якості законопроекту, аналіз і класифікація помилок, підготовка пакету супровідних документів до законопроекту і його презентація на засіданні Верховної Ради України.

Отже, синтез правових і мовних знань у міждисциплінарних юрислінгвістичних дослідженнях не лише розширює наше уявлення про мову і право, їх глибинну сутність і взаємодію, але й уможливорює виконання низки вкрай важливих для законотворення науково-практичних завдань, спрямованих на підвищення якості сучасного українського законодавства шляхом втілення у ньому всіх необхідних якісних параметрів законодавчого тексту.

Бойчук Василь Миколайович,

завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент;

Бойчук Марія Володимирівна,

доцент кафедри права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МОВ АБО МОВ МЕНШИН КРИЗЬ ПРИЗМУ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Проблематика взаємних стосунків мови і права як суспільних явищ є надзвичайно складною, а тому в наукових парадигмах філософських і політико-правових учень ці питання (в онтогенезі) отримували різні тлумачення. Для прикладу, українське фундаментальне видання юридичної енциклопедії у 6 томах загалом не містить дефініції мовної політики, тоді як політична енциклопедія

(України) лаконічно-інтенціонально вказує, що мовна політика – це «сукупність рішень щодо функцій і форм уживаних у суспільстві мов» [1]. Далі читаємо обґрунтування, що в найзагальнішому розумінні «такі рішення не обмежуються урядовими або навіть усіма державними, а охоплюють також ті, що їх ухвалюють різні недержавні організації та особи – від бізнесових корпорацій до членів родин, котрі вибирають мовні форми для спілкування в родинному колі». Таким чином, термінологічне визначення мовної політики значно розширюється у політичному та соціокультурному аспектах, беручи до уваги поняття мовної ідеології в широкому розумінні.

Загалом говорячи про політику як соціальне явище, варто пам'ятати, що політика – це насамперед «система цілей та засобів їх досягнення тієї чи іншої держави у сфері внутрішнього чи зовнішнього життя» [3]. У такому тлумаченні розуміємо аналізоване явище у прогресивному, футуристичному чи динамічно-прогресивному аспекті, яке чітко вибудовується і спрямоване на майбутнє.

Мовна політика України сьогодні є політико-правовим явищем, що варто досліджувати в різних аспектах – культурологічному, соціальному, національно-ментальному тощо. Але у сучасному глобалізованому світі державна політика нашої держави, зокрема у сфері мовного регулювання, орієнтується головню на політико-правові акти європейських спільнот, з якими прагне асоціюватися і нормативні статuti яких визнає частиною національного законодавства.

У цьому аспекті, зокрема, йдеться про Європейську хартію регіональних мов або мов меншин (Страсбург, 5 листопада 1992 р.), яка була вперше ратифікована Україною Законом №1350-XIV від 24.12.99, що втратив чинність як такий, що є неконституційним, на підставі Рішення Конституційного суду № 9-рп/2000 від 12.07.2000. Зауважимо, що тоді майже половину статей Хартії не було ратифіковано Верховною Радою, що суперечило нормам цього акта.

Удруге Хартію в повному обсязі ратифіковано Законом № 802-IV від 15.05.2003 [4]. У чинній українській редакції Хартія складається з преамбули, чотирьох частин із 23 статтями, що відповідає оригіналу.

У частині I (ст. 1–6) визначено терміни «регіональні мови», «мови меншин», а також дефініції понять «територія, на якій використовується регіональна мова або мова меншини» та «нетериторіальні мови». Визначено зобов'язання, процедури виконання та існуючі режими охорони прав уживання природних прав міноритарних мов.

Частина II визначає цілі та принципи, яких необхідно дотримуватися стосовно регіональних мов або мов меншин у межах територій, на яких такі мови використовуються, та відповідно до стану кожної мови. Зауважимо, що Хартія зобов'язує державу вибудовувати свою політику, законодавство та практику на принципах визнання регіональних мов або мов меншин як засобу відображення

культурного багатства; поважання кордонів кожної географічної місцевості, в якій використовується регіональна мова або мова меншини, з метою забезпечення, щоб існуючий раніше або новий адміністративний розподіл не створював перешкод розвитку відповідної регіональної мови або мови меншини; необхідність здійснення рішучих дій, спрямованих на розвиток регіональних мов або мов меншин з метою їх збереження; сприяння використанню регіональних мов або мов меншин, в усній та письмовій формі, у суспільному та приватному житті і/або заохочення такого використання; підтримання і розвиток стосунків з питань, що охоплюються Хартією, між групами, які використовують регіональну мову або мову меншини, та іншими групами населення держави, які вживають мову в такій самій або схожій формі, а також започаткування культурних стосунків з іншими групами населення держави, що користуються різними мовами; передбачення належних форм і засобів викладання і вивчення регіональних мов або мов меншин на всіх відповідних рівнях; передбачення особам, які не володіють регіональною мовою або мовою меншини і які проживають у місцевості, де вона використовується, можливостей вивчати її за своїм бажанням; сприяння здійсненню наукових досліджень в галузі регіональних мов або мов меншин в університетах чи аналогічних установах; розвиток відповідних форм транснаціональних обмінів з питань, що охоплюються цією Хартією та що стосуються регіональних мов або мов меншин, які використовуються в такій самій або схожій формі у двох або більше державах [4].

Частина 3 містить заходи, спрямовані на заохочення використання регіональних мов або мов меншин у суспільному житті відповідно до зобов'язань, узятих за пунктом 2 статті 2. Йдеться, зокрема, про врегулювання питань використання регіональних мов у сфері освіти (ст. 8), судової влади (ст. 9), адміністративних органів та публічних послуг (ст. 10), засобів масової інформації (ст. 11), культурної діяльності та засобів її здійснення (ст. 12), економічного і соціального життя (ст. 13) і транскордонних обмінів (ст. 14).

У четвертій частині Хартії виписано процедурні питання застосування Хартії стосовно періодизації та розгляду доповідей щодо мовної політики, детермінованої зазначеним документом, а також регламент роботи комітету експертів.

Частина 5 окреслює рамку прикінцевих положень (ст. 18-23), які також регулюють процедурні питання впровадження норм Хартії.

Таким чином, проаналізувавши в юридико-технічному аспекті оригінал Хартії (European Charter for Regional or Minority Languages) [5], можемо констатувати, що Україна як європоцентрична держава у своєму векторі розвитку повністю сприймає і впроваджує в національне законодавство норми правового та законодавчого континuumу Ради Європи, чітко декларуючи геополітичний вектор розвитку, зокрема щодо вітальних мовних прав особи і громадянина.

Список використаних джерел

1. Кулик В. Мовна політика. Політична енциклопедія http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0003908.
2. Мовна політика – сукупність ідеологічних постулатів і практичних дій, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні або на розвиток мовної системи у певному напрямі. Цит. за: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um51.htm>.
3. Політика. Юридична енциклопедія в 6 т./ за ред. Шемшученка Ю.С. К.: Українська енциклопедія, 2002. Т.4. С.629.
4. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text.
5. European Charter for Regional or Minority Languages. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680695175>.

Марчило Лариса Миколаївна,

доцент кафедри української мови
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, кандидат
філологічних наук, доцент

ФОРМИ МИНУЛОГО ЧАСУ ДІЄСЛОВА В ДІЛОВІЙ МОВІ ВОЛИНИ (НА МАТЕРІАЛІ ПАМ'ЯТОК XVI СТОЛІТТЯ)

Пам'ятки ділової писемності XVI ст. (грамоти, актові книги) є цінним джерелом вивчення історії, мови нашого народу, оскільки в них відбито особливості політичного і суспільного життя українців, систему правових відносин того часу. Незважаючи на те, що в текстах вживалися стандартні мовні звороти, кліше, запозичені з чеського і латинсько-польського діловодства, у таких документах представлені живомовні явища української мови.

У діловій мові Волині засвідчені різні часові форми дієслова, проте найбільше представлено форм минулого часу, генетично пов'язаних із перфектом.

Форми, які постали на місці перфекта, могли бути аналітичними та синтетичними. Аналітичні форми минулого часу склалися з дієприкметників на -л та допоміжного дієслова бути у формі теперішнього часу. Особові форми допоміжного дієслова бути вживалися у I та II ос. однини та множини, напр.:

– И на то єсми ма(л)жо(н)ку моему па(н)у Але(к)са(н)дру Лесоте дала се(с) мо(и) визнаны(и) листь з мою печат(т)ю (ВГ, 1569, 36); И на то єсми пану Радови(ц)кому Денису да(л) се(с) мо(и) ли(ст) з мою печат(т)ю и для лепшьое тве(р)дости проси(л) єсми пна Федора Якимовича Жаско(в)ского а пна Сємена Ляхо(в)ского ѿ